

LEHÇEYE TÜRKLER TARAFINDAN TAŞINAN TÜRKÇE ARAPÇA FARŞÇA KELİMELER VE KULLANIM BOYUTLARI

* Öztürk EMİROĞLU

Özet

Osmanlı-Lehistan ilişkilerinin tarihi boyutu tarihçiler başta olmak üzere pek çok araştırmacı tarafından kitap, makale, bildiri ve değişik yazılara konu edilmiştir. Ancak dil alanındaki etki, birkaç kelime üzerine yazılan makale ve sunulan bildiri dışında, bütün yönleriyle şimdiye kadar gerektiği gibi ele alınmamıştır. Yapılan çalışmalar da daha çok Kıpçak sahasına yöneliktir. Bu çalışma böyle bir eksiği gidermek amacıyla hazırlanmıştır.

Eski adıyla Lehçe günümüzdeki kullanımıyla Polonya diline Türkçeden geçmiş kelimelerin taşınış ve anlam boyutları ile Osmanlı ve diğer Türk devlet-topluluklarının dilinden Lehçeye geçen kelimelerin eski ve yeni Lehçedeki işlevleri çalışmamızın çerçevesini oluşturmaktadır. Türk diline Arapça ve Farsçadan gelen kelimeler, Türkçe olmadıkları halde, Osmanlılar tarafından Leh diline taşındıkları için incelemeye dahil edilmiştir. Konuyu bütün yönleriyle ortaya koyabilmek amacıyla; I. Batı Türkçesi: Osmanlı Sahasından Lehçeye Geçen Kelimeler II. Kuzey ve Doğu Türkçesi: Osmanlı Sahası Dışındaki Türk Devlet ve Topluluklarının Dilinden Lehçeye Geçen Kelimeler şeklinde iki ana başlık altında toplanmıştır. Kelimeler, ilgili oldukları alanlar göz önünde bulundurularak sınıflandırılmış, alfabetik sıraya göre tarih ve sosyolingüistik açıdan değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Lehçe, Türkçe, dil, etki, gelişim

Abstract

Historical dimension of the relations between Ottomans and Poland have been dealt with in books, articles, bulletins and various writings by many researchers, historians being in the first place. However, apart from articles written and bulletins presented on a few words, the influence on the field of language has not been dealt with thoro-

* Yrd. Doç. Dr., Varşova Üniversitesi Doğu Dilleri Enstitüsü Türkoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

ughly as required so far. And the researches made deal with the field of Kipchak. This research has been prepared in order to eliminate such a need.

Carriage and meaning dimensions of the words passed into Polish from the language of Ottoman and other Turkish states-communities in the old and new Polish constitute the framework of our study. Due to the fact that, although they are not Turkish, the words that have come into Turkish from Arabic and Persian language are carried to Polish language by Ottomans, they have been included in the study. For the purpose of putting forward the question with all its aspects, the study has been put under two main titles as: I. Western Turkish: Words Passed into Polish from the Ottoman Field; and II Norther and Eastern Turkish: Words Passed into Polish form the lanfuage of Turkish States and Communities Outside the Ottoman Field. The words have been clasified by taking the fields they belong into consideration, and the have been evaluated as to the socionlinguistic aspects according to the alphabetical order.

The question is dealt with as a whole, Dictionaries of Foreign of Words in Polish, Etymological Dictionaries, texts, public language and today's Polish language being taken as the basis, by examining the books and articels written and bulletins presented in relation to this field, and we have complete the deficiencies and correct the mistakes

Key words: Polish, Turkish, Language, influence, osmosis

Uluslararası ilişkilerde savaş ve ticaretin ayrı bir yeri vardır. Çünkü her iki olay da uluslararası ilişkileri belirlemede çok önemli rol oynar. Günümüzde yaşananlar da bu iki kavramın ilişkilerde ne kadar etkili olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Savaşın arkasından gelen ticaret, mağlup olan tarafın sadece yenilgisiyle sınırlı kalmamakta, kültür, sanat ve sosyal yaşamı değişime zorlayan gelişmelere yol açmaktadır. Eski adıyla Lehçe şimdiki adıyla Polonyaca veya Polonya diline, Türkçeden geçen kelimeler incelendiğinde, savaş, ticaret, tarih, devlet yönetimi ve sosyal yaşamla ilgili kelimelerin çoğunlukta olduğu görülür. Bu da söylediklerimizi doğrulamaktadır.

Türkçeden Lehçeye kelimelerin göçü üç koldan olur. Birinci kol, doğrudan doğruya Osmanlı Türklerinin dilinden Lehçeye giden kelimelerden oluşur. Kelimeler en fazla bu yolla taşınır. İkinci kol, Türkçeden; Macarca, Rusça, Ukraynaca, Bulgarca, Sırpça, Hırvatça, Boşnakça ve Balkanlardaki diğer dillere geçen ve bu diller aracılığıyla Lehçeye taşınan kelimelerden meydana gelir. Bu yolla da nerede ise doğrudan doğruya Türkçeden geçen kelimelere yakın sayıda Türkçe kelime Lehçeye girmiştir. Bu kanalla taşınan kelimelerden büyük bir kısmı, o dillerde söylendiği şekliyle Lehçeye geçmiştir. Üçüncü kol ise, Türkiye Türkleri dışındaki diğer Türk devlet ve toplulukları tarafından taşınan kelimelerden ibarettir. Bu kol; Polonya ve diğer Slav ırklarıyla iç içe yaşamış, Karaim ve Tatarlar örneğinde olduğu gibi kimisi onların içlerinde eriyip gitmiş topluluklar ile Orta Asya ve diğer coğrafyalarda yaşayan Özbek,

Türkmen, Kazak, Başkırt, Azeri gibi Türk topluluklarının dilinden Lehçeye geçen kelimelerden müteşekkildir.

Bu güne kadar Türkçeden Lehçeye geçen kelimelerin tümü ve geçiş yolları bütün yönleriyle ele alınmamıştır. Bu konuda ilk çalışmayı yapan, Polonya’da Türkoloji alanında pek çok ilkte imzası olan, Jagiellon Üniversitesi Türkoloji Bölümünün kurucusu ünlü Türkolog Prof. Tadeusz Kowalski’dir. Kowalski, 1912 ve 1927’de yazdığı iki ayrı makalede, komşu ülke dillerine ve Lehçeye Türk dilinden geçmiş bazı kelimeler üzerinde değerlendirmeler yapar.¹ Tadeusz Kowalski’nin öğrencisi Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümünün kurucusu Karaim asıllı Türkolog Prof. Ananiasz Zajęczkowski de hocasının yolunu takip eder ve değişik tarihlerde bu konuda 10’dan fazla makale yazar, bildiri sunar.² O da Kowalski gibi Kıpçak veya Tatar Türkçesi ağırlıklı ama, Osmanlı sahasını sınırlı da olsa kapsayan çalışmalar ortaya koyar. Bir başka Türkolog Eugeniusz Słuszkiewicz de bu konuda iki makale kaleme alır.³ Prof Stanislaw Stachowski ise, Türkçenin Balkanlardaki dillere fonetik, morfolojik ve sentaks yönünden etkisi üzerine 30 civarında makale ve bildiri ile bu konuda en fazla araştırma yapan Polonyalı Türkolog olarak dikkat çeker. Ayrıca Stachowski, Arapça ve Farsçanın Türkçeye etkisi üzerine bir hayli makale yayımlar. Doğrudan doğruya Türkçeden Leh diline geçen kelimeler üzerine sadece bir makalesinde; oğlu ve bir Alman araştırmacıyla birlikte sundukları Almanca bir bildiride; Türkçenin Leh diline etkisi ve bunun Türkçe açısından önemi üzerinde durur.⁴ Prof. Zygmunt Abrahamowicz daha çok Kırım Tatarlarının tarihi, edebiyatı üzerine yazdığı incelemelerden bazısında dil konusuna yer verir.⁵ Prof. Henryk Jankowski de Kırım Tatarları üzerine yaptığı

1 Tadeusz Kowalski, “Objaśnienie wyrazów tureckich (Türkçe Kelimelerin İzahı)”, **Pamiętniki Janczara**, Nr.63, wyd. J.Łoś, Kraków 1912, s.389-403. Bu araştırmada Prof. Kowalski, Türkçeden Lehçe’ye geçmiş dinle ilgili kavramlar ve deyimler ağırlıkta olmak üzere epey Türkçe kelime ve cümle tespit etmiştir “W sprawie zapożyczeń tureckich w języku polskim (Türkçeden Polonya Diline Girmiş Olan Kelimelere Dair)”, **Seorsum Impressum E Symbolis Grammaticis In Honorem Ioannis Rozwadowski** Volumen 2, Cracoviae, 1927, s. 347-353. Bu incelemede Kıpçak, Karaim, Tatar lehçelerinden slav dillerine geçen “ciura” ve “suhak” kelimeleri ile bunlardan yapılmış benzer kullanımlar üzerinde durmaktadır. Lehçe ve Fransızca olarak yayımladığı makalede; Avusturyalı, Macar, Hollandalı, Rus, Leh, Alman araştırmacıların incelemelerinden faydalanmıştır. “W sprawie metodologii badań zapożyczeń tureckich w językach słowiańskich (Türkçeden Slav Dillerine Geçen Kelimeler Üzerindeki Araştırmalara Dair)” **Sbornik Praci, I.Sjezda Slovanskich Filologu v Praze 1929**, s.554-564. Bu inceleme Polonyadaki kütüphanelerde yoktur. Büyük ihtimale Çek Cumhuriyetindeki kütüphanelerde bulunmaktadır. “Türk Dilinin Komşu Millet Dilleri Üzerindeki Etkisi” **Ülkü**, Nr.4/20, 1934, s. 98-105

2 A. Zajęczkowski, “Głosy tureckie w zabytkach staropolskich. I. Katechizacja turecka Jana Herbiniusa (Eski Polonya Edebiyatında Türkçe Kelimeler: I – Jan Herbinius’un Türkçe Din Kitabı), Wrocław 1948. “O zapożyczeniach wchodnich (Şark Kökenli Kelimeler)” **Język Polski**, Nr.1, 1936, s.1-7, Nr.4, 1937-1938, s.33-39.

3 “W języku Polskim ‘Surma’ (Lehçe’de Sırma Kelimesi)”, **Język Polski**, Nr.26/3, 1946, s.76. “Lehçe’de Şark Menseli İki Kelime Ogier ve Pajuk” **Język Polski**, Nr.34/3, 1954, s.225-227

4 „Źródła staropolskie do historii języka osmańsko-tureckiego (Eski Lehçe Kaynaklarda Tarihi Osmanlı Türkçesi)”, **Sprawozdania Komisji Językowej Nauk Orientalistycznych**, Nr. 19/1, 1971, s. 68-69. „Osmanich-türkische und tatarische Lehnwörter im Polnischen und ihre Bedeutung für die türkische Wortgeschichte, (Leh Dilinde Osmanlı Türkçesi ve Tatarca Alıntuların Türkçe Söz Hazinesi Bakımından Önemi“, Kellner-Heinkle B., / Stachowski M. (Hrsg.), Laut-und wortgeschichte der Türksprachen. Beiträge des Internationalen Symposiums, Berlin, 7. bis 10. Juli 1992, Wiesbaden 1995, s.155-171

5 **Turkic Geographic Names** Kaçi and Kaçi Sarayı in Crimea (Kırım’da Kaçi ve Kaçi Sarayı Türkçe Yer Adları), **Folia Orientalia**, Nr.6, 1965, s.244

araştırmalardan bir kaçında dil konusunu irdeler⁶. Polonyalı Türkologların dil konusundaki araştırmalarına topluca bakıldığında; Osmanlı ve Türkiye Türkçesi sahasından Lehçeye geçen kelimelerden ziyade, diğer Türk lehçelerinden, özellikle Polonya ve civar ülkelerde yaşayan Tatar ve Karaim Türklerinin dilinden geçen kelimeler üzerinde çalıştıkları ortaya çıkar. Türkologlardan bir kısmının Karaim ve Tatar asıllı olmalarının bunda etkisi olduğu kesindir. Türk dilbilimciler de bu konuya Lehçe bilmemeleri nedeniyle uzak durmuş ve böylece günümüze gelinmiştir.

Bu araştırma böyle bir eksiği gidermek düşüncesiyle eski ve yeni Lehçeye Osmanlılar ve diğer Türk kavimleri tarafından taşınan Türkçe Arapça ve Farsça kelimeleri tespit ve tanıtmaya yönelik yapılmıştır. Konu, hem Anadolu hem de diğer coğrafyalardaki Türkleri düşünerek bir bütünlük içerisinde ele alınmıştır. Türkiye Türkleri dışındakileri ikinci bir başlık altında değerlendirerek, Anadolu ve diğerleri kıyaslamasında bir oran ortaya koymak istedik. Amaç, Leh dili ve kültürüne hem Osmanlı hem de diğer coğrafyalarda yaşayan Türklerin dil yönünden yaptığı katkı ve etkiyi ortaya koymaktır. Türkçe kökenli olmayan ama asırlardır Türkçede yaşayan Arapça, Farsça kelimeleri de konuya dahil ederek, İslam kültürünün Avrupaya Türkler tarafından taşındığına ışık tutmak istedik.

Konuyu incelerken bir dil bilimci titizliğiyle hareket ettik. Fakat bu, dilbilimci olmadığımız gerçeğini unuttuğumuz şekilde yorumlanmamalıdır. Aşırı titiz davrandığımız halde, bazı değerlendirme hatası yapmış olabileceğimizi de gözden uzak tutmamaktayız. Konuyu, etimoloji ve yabancı kelimeler sözlükleri, daha önce bu konuda yazılmış makaleler ile metinlerden ve konuşma dilinden derlediğimiz kelimelerle ortaya koymaya çalışırken, her kelimenin ilgili olduğu alanı göz önünde bulundurarak tasnif yaptık. Sınıflandırma, ilgili olduğu alan ve kelimelerin birbiriyle olan ilintisine bakılarak on ayrı başlık altında toplanmıştır. Böyle bir konu incelenirken, doğal olarak tarihi olayların da ele alınması gerekir. Çünkü dilin arka boyutunda tarihi ve toplumsal olaylar vardır. Fakat, Türk-Leh ilişkileri tarihi yönden pek çok eser ve yazıda konu edildiği için, bir kere daha tekrara düşmemek, konunun çerçevesini gereksiz olarak genişletmemek için, dil konusuyla sınırlı kalmayı uygun bulduk.⁷ Sosyolingüistik ağırlıklı yaptığımız bu inceleme, kelimelerin Lehçede hangi anlamlarda kullanıldığı, geçiş yolu ve günümüzde kullanılıp kullanılmadığı şeklinde üç esas üzerine kurulmuştur.

6 “Nazwy osobowe Tatarow litewsko-polskich (Litvanya-Polonya Tatarlarının Kişi Adları)”, **Rocznik Tatarow Polskich**, Nr.4, 1997, s.59-90. “Tama and Tamaq in Crimean Place Name (Tama ve Tamag Kırım’da Yer Adları)”, **Folia Orientalia**, Nr. 33, 1997, s. 59-64. “On Polish Tatar Names *Mucha* and *Muchohon* (Polonya Tatarlarında Muha ve Muchohon Adları)”, **Studia Turcologica Cracoviensia**, Nr. 5, 1998, s. 135-140

7 Türkiye Polonya tarihi ilişkilerinin gelişimi için Türkçe kaynak olarak bakınız: Nigar Anafarta, **Osmanlı İmparatorluğu ile Lehistan (Polonya) Arasındaki Münasebetlerle İlgili Tarihi Belgeler**, İstanbul. Taha Toros, **Geçmişte Türkiye-Polonya İlişkileri**, İstanbul, 1983

I. Osmanlı ve Türkiye Türkçesinden Lehçeye Geçen Kelimeler

I. Kosova Savaşından (1389) sonra Osmanlı Türkleriyle teması başlayan Lehlerin diline geçen ilk Türkçe kelimelerin, askerlik ve savaş konularına ait olduğu söylenebilir. Sosyal, siyasi, kültürel alanlara ait kelimelerin girişinin ise daha sonra başladığı kesindir. Osmanlı medeniyeti farklılığı, büyüklüğü ve gücü dolayısıyla pek çok batılı devleti etkilemiş, kültür ve sanatından onlara ürünler satmış ve pek çok yönden cazibe merkezi olmuştur. Doğu, batı, güney, kuzey Osmanlı ile bağlantısı olmuş bütün ülkelerin; giyim kuşam, yiyecek içecek ve devlet yönetimi konularındaki kelimelerine bakıldığında; bu etki çok açık bir şekilde görülür. Bu çerçevede, Osmanlı-Lehistan ilişkilerinin dil boyutu, Türkçeden Lehçeye daha fazla kelime satmak şeklinde gelişmiştir. Lehçe'deki Türkçe kelimelerle, Türkçe'deki Lehçe kelimelerin sayısına bakıldığında çok açık bir fark olduğu görülür. 1400'lü yıllardan günümüze altı asırlık bir geçmişi olan Türkiye- Polonya kültür ve dil ilişkisinin genellikle Osmanlı ve Türkler lehinde gelişmesinin temel sebebi, Avrupalı diğer devletler gibi Lehlerin de; Türk ve İslam medeniyeti ile Asya kıtasındaki bazı kültürleri daha yakından tanıyabilmeleri için ilk başvurmaları gereken kaynağın Türkler olmasıdır. Osmanlıların, İslam dünyasının en güçlü devleti olması bunu mecbur kılar. Sadece Türkçe kelimelerin değil, dilimize girmiş Arapça ve Farsça kelimelerin bile Osmanlı Türkleri tarafından batı dillerine taşınması da bu güce bağlanabilir. Bu aynı zamanda Avrupa kültürünün (Türk-Bizans-Roma) birleşimini tanımak için de bir zorunluluktur.

A. Devlet Yönetimi ve Toplumsal Hayat

ağa → aga: Sultanlık Türkiyesinde askerlik unvanı. Türklerde ve İranlılarda Leh dilindeki pan (bey) karşılığı kullanıldığı belirtilmektedir (SWO, s. 10). Eski dilde kalmış, günümüzde kullanılmamaktadır.

bahşiş → bakszysz: Hediye olarak verilen şey. Lehçe kaynaklarda kelimenin Farsça kökenli olduğu fakat, Lehçeye Türkçeden geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 64). Hâlâ aynı anlamda kullanılmaktadır.

başıbozuk → baszybuzuk: 1. 19. yüzyıl ikinci yarısından 20. yüzyılın başına düzenli olmayan savaşçı gruplara verilen ad. 2. Yaramaz, tembel. Askerlerin arasına karışmış sivil savaşçı. Düzensiz topluluk. Günümüzde kullanılmamaktadır.

bey → bej: Eskiden Türkiye'de sivil ve askeri memurlara verilen unvan. Türklerin Tunus'u yönettikleri dönemde Fransızcaya da geçtiği ve başkanlık, şeflik anlamında kullanıldığı belirtilmektedir (SWO, s. 74). Günümüz Lehçesinde gençler arasında argo boyutunda durumu iyi ve hiçbir şey yapmayan, çalışmayan anlamında kullanılmaktadır.

beylerbeyi → beglerbej: Osmanlı devlet yönetiminde taşrada vezirin yetkisini yürüten kimse olarak tanımlanmakta ve Türkçedeki anlamıyla kullanılır.

maktadır. Sancak beylerinin başı. Eski dilde ve tarih metinlerinde kalmıştır.

çavuş → czausz: Eski dilde kurye, ayak işlerine bakan kimse. Günümüzde kullanılmamaktadır.

çoban → ciobany: Eski Lehçede Türkçedeki anlamıyla kullanılmıştır. Türkçeden Ukraynacaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 130). Günümüzde kullanılmamaktadır.

danga → tamga: Nişan, iz, mühür. Günümüzde kullanılmamaktadır.

efendi → efendi: Lehçedeki “pan” beyefendi karşılığı olarak Osmanlı döneminde ve günümüz Türkiye’inde kullanıldığı belirtilmektedir. Bu kelimenin Yunancadan Türkçeye, Türkçeden de Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s.173). Günümüzde kullanılmamaktadır.

ferman → ferman: Türklerde ve İranlılarda sultanların emirlerini içeren yazılı belge olarak Türkçedeki anlamda yazılı metinlerde ve eski konuşma dilinde kullanılmıştır. Günümüzde kullanılmamaktadır.

hamam → hamam: Türkçedeki anlamıyla hâlâ kullanılmaktadır.

han → chan: Türklerde ve Moğollarda halkı yöneten krala verilen unvan. Hâlâ kullanılmaktadır.

haraç → haracz: Eski edebiyat dilinde, özellikle romanlarda, tarih metinlerinde geçmektedir. Günümüzde sadece mafya ve polis çevreleri tarafından Türkçedeki anlamıyla kullanılmaktadır.

hidiv → kedyw: Babadan çocuğa geçen krallık ya da sultanlık unvanı. 1867-1914 arasında Mısır’ı idare edenlere verilen unvan olarak sözlüklerde açıklanmıştır (SWO, s.350) Yazılı metinlerde kullanılmış. Halk dilinde kullanılmamıştır.

hotoz → kutas: 1. Eskiden süslenme anlamında kullanılan bir söz. 2. Argoda, erkeklik organı olarak hâlâ kullanılmaktadır. 3. Halk kültüründe, 17. yüzyılda soyluların giydikleri giysilerdeki süsler.

kadı → kadeje: Türkçedeki anlamıyla eski Lehçede savcı anlamında kullanılmıştır.

kardeş → kurdesz: 1. Dava arkadaşı, yoldaş. 2. 18. yüzyıl Polonyasında neşeli sözler içeren şarkılara verilen ad. 2. Bir halk dansı çeşidi 3. İyi ortaklık veya arkadaşlık. Günümüzde kullanılmamaktadır.

kaşım → kaşım: Türkçedeki anlamıyla hiç alakası olmayan, Türklerde gelin edilen kızın ailesine ödenen “başlık parası” anlamında kullanılmıştır. Günümüzde kullanılmamaktadır.

kaymakam → kajmakam: Eskiden Türkiye’de büyük vezirin yerine onu temsil eden kimse olarak tanımlanmaktadır. Sözlüklerde kelimenin Arapça kökenli olduğu ama Lehçeye Türkçeden geçtiği belirtilmektedir (SWO, s.

330). Günümüzde kullanılmamaktadır.

kervansaray → karwanseraj → Türkçedeki anlamıyla hâlâ kullanılmaktadır.

maskara → maszkara: 1. Yüzü çok çirkin birisi veya çirkin bir figür. 2. Maske. Kaynaklarda kelimenin Arapçadan geldiği kaydedilmektedir (SWO, s. 458). Fakat konuştuğumuz Türkologlar bu kelimenin Türkçeden geldiğini düşünmektedirler. Günümüzde çirkin insan ve mimaride de çok çirkin heykel anlamında kullanılmaktadır.

medrese → madrese: Eski Lehçede Türkçedeki anlamıyla kullanılmış günümüzde ise yaygın olmamakla birlikte entelektüeller tarafından kullanılmaktadır.

muhtar → muchtar: Türklerde köyleri idare eden kimse. Kelimenin Arapçadan Türkçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 494) Günümüzde kullanılmamaktadır.

padişah → padyszach: Türklerde sultana, İranlılarda şaha ve 1926'dan beri Afganistan'da hükümet edenlere verilen unvan. Lehçeye Türkçeden gelen bu kelimenin Farsça kökenli olduğu kaydedilmektedir (SWO, s.540). Tarih metinlerinde ve edebiyat dilinde hâlâ kullanılmaktadır.

paşa → pasza: Osmanlı imparatorluğunda sivil ve askerlikte üst düzey görev almış kişilere verilen onursal unvan. Ürdün, Libya ve Sudan'da günümüze kadar kullanıldığı belirtilmektedir. (SWO, s. 556). Hâlâ kullanılmaktadır.

paşalık → paszaŷyk: Paşanın idare bölgesi. Yazılı metinlerde eskiden kullanılmıştır. Günümüzde kullanılmamaktadır.

pazar → bazar: Değişik türde eşyaların satıldığı yer. Kaynaklarda kelimenin Türkçeden değil, Farsçadan geldiği belirtilmektedir (SWO, s. 73). Ancak bize göre kelime Osmanlı tüccarları tarafından Lehçeye taşınmıştır. Bu konuda konuştuğum Polonyalı Türkologlar da bu görüşü doğrulamaktadır. Günümüzde de kullanılmaktadır.

saltanat → suŷanat: Türkçedeki anlamıyla tarihle ilgili eserlerde hâlâ kullanılmaktadır.

sancak → sandzak: Türkçedeki anlamıyla eskiden kullanılmış bir kelimedir.

sancakbeyi → sandzakbej: Sancağı yöneten kimse. Sadece tarihle ilgili metinlerde kullanılmıştır.

saray → seraj: Müslüman ülkelerde sultanların oturduğu binalara verilen ad. Kelimenin Farsça kökenli olduğu fakat, Lehçeye Türkçeden geldiği kaydedilmektedir (SWO, s.678) Günümüzde de kullanılmaktadır.

sultan → suŷtan: 1. Türklerde 1922'ye kadar ülkeyi yöneten, diğer müs-

lûman ülkelerde de kullanılan batı ülkelerindeki kral. 2. Türk tütünü çeşidi. Kelimenin Arapça kökenli olduğu, Lehçeye Türkçeden geçtiği kaydedilmektedir. (SWO, s.712) Günümüzde doğu İslam medeniyeti üzerine yazılan tarih ve sanatla ilgili metinlerde kullanılmaktadır.

tuğra → tuga: Padişahların imza yerine kullandıkları özel simge. Günümüzde okumuş kesim özellikle oryantalistler kullanmaktadır.

ulus → ulus: Moğollarda ve Tatarlarda devlet ve anayasası olan milletler. Günümüzde kullanılmamaktadır.

vali → wali: Türklerde vilayeti yöneten kişiye verilen unvan olarak tanımlanmaktadır. Kelimenin Arapçadan Türkçeye geldiği ve Osmanlıcadan Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s.798). Eski yazılı metinlerde kullanılmış günümüzde kullanılmamaktadır.

vezir → wezyr: Türkiye’de ve ortadoğu ülkelerinde hükümette bakan düzeyinde görevli veya askerlerden sorumlu en üst rütbeli kişi. Kelimenin Arapçadan Türkçeye, Türkçeden Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 804). Günümüzde kullanılmamaktadır.

vilayet → wilajet: Osmanlı döneminden günümüze valinin yönettiği bölge. Arapça kökenli olduğu, Lehçeye Türkçeden geldiği kaydedilmektedir (SWO, s. 806). Günümüzde kullanılmamaktadır.

B. Dinle İlgili Kelimeler

bayram → bajram: Müslümanların kutsal günü ve Türklerde ramazanın sonundaki birkaç gün şeklinde açıklanmaktadır. Eskiden yazı dilinde kullanılmış günümüzde kullanılmamaktadır.

derviş → derwisz: Türkçedeki anlamıyla günümüzde de kullanılmaktadır.

ezan → ezan: Sadece Türkoloji ve diğer İslam ülkeleri üzerine yazılan eserlerde namaza çağrı olarak geçmektedir. İslam dinini bilmeyenler, ezan için müezzin şarkı söylüyor, demektirler. Ancak Irak’taki savaşa bu kelime yeniden günlük hayatta duyulmaya başlandı.

gavur → giaur: Müslümanlar tarafından, Allah’a inanmayanlar için kullanılır. Farsçadan Türkçeye geçtiği kaydedilen bu kelimenin Lehçeye Osmanlı Türkleri tarafından taşındığı belirtilmektedir (SWO, s.250). Günümüzde de kullanılmaktadır.

hoca → hodza: 1. Müslüman toplumlarda, öğreten ve dini ibadetlerde önderlik yapan kimse. 2. Müslüman Hintlilerde kast sisteminin en üst kişisi. Bu kelimenin de Farsçadan Türkçeye geçtiği ve Osmanlılar tarafından Lehçeye taşındığı belirtilmektedir (SWO, s. 283). Hâlâ kullanılmaktadır.

kısmet → kismet: Müslümanlıkta her insanın alın yazısı, kişiye düşen pay. Kelimenin Arapçadan Türkçeye geldiği Türkçeden Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 354) Günümüzde de kullanılmaktadır.

mes → meszty: 1. Ayakkabının içine giyilen topuksuz inceltilmiş deriden kısa çizme. 2. İnceltilmiş deriden yapılmış topuklu yumuşak ayakkabı. Hâlâ yumuşak inceltilmiş deriden kadın çizmeleri için kullanılmaktadır.

mescit → meczet: Müslümanların topluca ibadet ettikleri ev. Arapçadan Türkçeye, Osmanlılar aracılığıyla da Lehçeye taşındığı kaydedilmektedir (SWO, s. 462). Türkçedeki hem cami hem de mescit karşılığı kullanılmaktadır.

minare → minaret: Türkçedeki anlamıyla hâlâ kullanılmaktadır. Arapçadan Türkçeye oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 479).

molla → mufla: Müslümanlara ibadette önderlik eden nikahlarını kıyan kişi. Kelimenin Arapçadan Türkçeye, Türkçeden de Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 496). Günümüzde kullanılmamaktadır.

müezzin → muezin: Müslümanları minarelerden ibadete çağıran kişi. Arapçadan Türkçeye Türkçeden de Lehçeye geçtiği kaynaklarda belirtilmektedir (SWO, s. 495). Günümüzde kullanılmaktadır.

müftü → mufti: İslam ülkelerinde dini kuralları anlatan ve koruyan kişi. Sözlüklerde bu kelimenin doğrudan doğruya Arapçadan Lehçeye geldiği kaydedilmektedir (SWO, s. 495). Ancak bize göre bu kelime de Türkçeden Lehçeye geçmiştir. Nitekim W.P. Turek'in **Słownik Zapozyczeń Pochodzenia Arabskiego w Polsce / Arapçadan Lehçeye Ödünç Gelen Kelimeler**, adlı çalışmasında da bu kelimenin Lehçeye Türkçeden geldiği kaydedilmektedir (s. 79). Günümüz Lehçesinde de kullanılmaktadır.

namaz → namaz: Müslümanların günde beş defa yaptığı ibadet. Kelimenin Farsçadan Türkçeye oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 501). Sadece yazılı metinlerde geçmekte konuşma dilinde kullanılmamaktadır.

ramazan → ramadan: Oruç. Kelimenin Türkçeden Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s.625). Günümüzde sadece müslümanların tuttuğu oruç ve ay için kullanılmaktadır.

şeyh → szejk: Lehçeye girdiği günden beri Türkçedeki anlamıyla kullanılmaktadır.

tülbent → turban: Müslüman ülkelerde ve Hindistan'da kadınların baş örtüleri. Kelimenin Farsçadan Türkçeye oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 783). Günümüzde, erkeklerin başlarına örttükları serpuş anlamında kullanılmaktadır.

C. Tarih, Askerlik ve Savaş

bajan? → ban:1. Askerlikte yönetici, müdür. Macarcada (banatu) şeklinde kullanıldığı kaydedilmektedir. Hırvatça ve Sırpçada, 1929-1941 yılları arasında Yugoslavya'da taşra yöneticisi anlamında kullanılmış. Lehçeye Sırp ve Hırvatçadan geldiği bu dillere de Türkçeden geçtiği kaydedilmektedir (SWO,

s. 67). 2. Eski devirlerde bozuk para anlamında da kullanılmış. Günümüzde kullanılmamaktadır.

barış → borysz: Alış verişte para ya da yemek ikramı anlamı vardır. Türkçedeki anlamından tamamen başka bir anlam verilmiş, bugün kullanılmamaktadır.

bozdoğan → buzduchan: Türkçedeki anlamıyla bir silah çeşidi veya sembol olarak hâlâ kullanılmaktadır.

cida? → dzida: Eski bir silah. Ucunda sivri bir demir bulunan uzun ince bir sopaya takılı savaş aleti, mızrak. Günümüzde, çocukların birbiriyle sopalara, Türkiye'deki kılıç kalkan oyununa benzer tarzda oynadıkları oyuna cida denmektedir. Bugünkü Lehçede dzida sözü sivri av aletleri için de kullanılmaktadır.

cirit → dziryt: Eski zamanlarda kullanılan ucunda sivri demir bulunan ve hayvan avlamaya yarayan alet. Bugün bazı Afrikalı gruplarda bulunduğu kaydedilmektedir. Kelimenin Arapçadan Türkçeye geçtiği şeklinde kaynaklarda yanlış bilgi bulunmaktadır (SWO, s. 170). Günümüzde kullanılmamaktadır.

cirit → dzygitowka: Kafkasya'da atlarla yapılan spor. Kelimenin Lehçeye Rusçadan geldiği, Rusçaya Türkçeden geçtiği belirtilmektedir (SWO, s. 170). Günümüzde de kullanılmaktadır.

çete → czata: Savaş, yağmalama, hırsızlık gibi olaylarda gözcülük yapan, nöbet tutan kimse olarak Türkçe anlamından çok farklı kullanılmaktadır.

devşirme → dewszirme: Osmanlı tarihi üzerine yazılan kitaplarda geçen bir kelimedir.

esir → jasyr: Türkiye ve Tatar Türkçesindeki anlamıyla savaşlarda tutsak alınan kimse olarak günümüzde de kullanılmaktadır. Bu kelimenin Arapça kökenli olduğu Lehçe kaynaklarda belirtilmemiştir.

kalkan → kałkan: Türkçedeki anlamıyla, Polonya'da 16. yüzyıldan 19. yüzyılın sonuna kadar yaygın olarak kullanılmıştır. Günümüzde tarih ve sanat tarihi ile ilgili metinlerde kullanılmaktadır.

karabela → karabeła: Savaş aleti olarak çok süslü ve kabzasında kartal motifi bulunan 17 ve 18. yüzyılda Polonyalı soyluların prestij sembolü olarak da taşıdıkları kılıç.

kavas → kawas: Osmanlı Türklerinde polis, asker ve jandarma gibi kolluk kuvvetlerine verilen ad. Bu kelimenin Arapça kökenli olduğu Lehçe kaynaklarda belirtilmemiştir. Günümüzde kullanılmamaktadır.

kesim → kešim: Baş kesimi. Sadece baş vurma söz konusu olduğunda tarihle ilgili kitaplarda bu kelime kullanılmaktadır.

ordu → horda veya orda: 1. Ordu 2. Kalabalık, topluluk. Türk ve Moğollarda kağanın emrindeki askerler anlamında tarihi metinlerde kullanılmıştır.

Tarihle ilgili olaylardan bahsederken günümüzde de kullanılmaktadır. Ayrıca “horda kibiców” şeklinde saldırgan bir grup, agresiv taraftar anlamında kullanılmaktadır.

pulat → bufat: 1. Kabzası geniş Türk ve Pers kılıcı. 2. Kalitesi çok yüksek, parlatılmış özel çelikten yapılmış küçük kılıç. Kelimenin Farsçadan Türkçeye Türkçeden de Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 97). Günümüzde tarihi metinlerde kullanılmaktadır.

serasker → serasker: Osmanlı dönemi Türkiye’inde askeri en üst makam. Sonra savaş bakanlığı. Türkçeye yarısı Arapça yarısı Farsçadan gelen bu kelimenin Lehçeye Türkçeden geldiği kaydedilmektedir (SWO, s. 678). Tarihle ilgili metinlerde günümüzde de kullanılmaktadır.

seymen → semen: 1. Asker, jandarma. 2. Eski Rusya’da sarayları korumakla görevli kimse. Günümüzde kullanılmamaktadır.

sipahi → spachi: Türkçedeki anlamıyla atlı askerler olarak hâlâ kullanılmaktadır.

ulan → ufan: Polonya’da 18. yüzyıldan ikinci dünya savaşının sonuna kadar genç, delikanlı ve atlı askerler birliği anlamında kullanılmış.

yatağan → jatagan: 14. yüzyıldan itibaren Türk, Arap ve Farsların kullandığı iki tarafı da kesici savaş bıçağı. Günümüzde kullanılmamaktadır.

yeniçeri → janczar: Osmanlı devletinde müslüman olmayan, sonradan İslamı seçen devşirmelerden oluşan birlik. Tarihle ilgili metinlerde günümüzde de kullanılmaktadır.

D. Binicilik ve Avcılık

arkan? → arkan: Çoban ve göçmen topluluklarda, yaban hayvanlarını avlamak, atları ve diğer ev hayvanlarını yakalamak için kullanılan başı halkalı ip. Günümüzde kovboy ipine bu ad verilmektedir.

aygır → ogier: Eğitilmemiş genç tay, küçük tay. Kelimenin Türkçeden Ukraynacaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 522). Hâlâ aynı anlamda kullanılıyor. Ayrıca argoda çok yakışıklı genç, özellikle kızların peşinden koşan kimse anlamında kullanılmaktadır.

çakan → czekan: 1. Kayakta veya dağlara tırmanmada kullanılan sağlam değnek. 2. Macar ve Çeklerde flüt cinsinden halk müziği enstrümanı. 3. Maden işçilerinin kullandığı sivri kazmaya benzer alet. Bu anlamıyla hâlâ kullanılmaktadır. 4. Eski bir savaş silahı. At üzerinde savaşırken koruma silahı Kelimenin Türkçeden Macarcaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 130). Günümüzde ilk anlamıyla kullanılmaktadır.

çaprak → czaprak: 1. Eyer örtüsü. Uzun, süslü ve atı saran kalın kumaş. Polonya’da 18. yüzyılda atlı askerler bu kelimeyi kullanmış. 2. Başsız ve kuyuksuz işlenmiş deri. Günümüzde kullanılmamaktadır.

çerge → derka: Kalın battaniye, atların üzerlerine atılan ve bacaklara kadar inen örtü. Yolculukta kullanılır. Kaynaklarda kelimenin Türkçeden Ukraynacaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s.146). Aynı anlamda günümüzde de kullanılıyor. Ayrıca kapşonlu ve büyük düğmeli, dizlere kadar uzanan kadın mantosuna da bu ad verilmektedir.

çultarı → czołdar: Atın üzerine atılan süslü örtü, çaprak. Günümüzde de kullanılmaktadır.

hamut → chomonto: Atların arabaları çekmesi için boyunlarına vurulan yuvarlak çember. Türkçedeki anlamıyla kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaktadır.

kañçı → kañczug: Türkçedeki anlamıyla günümüzde de kullanılmaktadır.

kara at → kary koń: Kara at, siyah at, yağız at. Atın rengi için kullanılan kara sözü Türkçeden geçmiştir. Sıfat olarak kara sözü sadece at rengini belirtmek için günümüzde de kullanılmaktadır.

sadak → szajdak veya sajdak: Eskiden okları taşımak için kullanılan kılıf. Henryk Sienkiewicz'in **Ogniem i Mieczem (Ateşle ve Kılıçla)** adlı romanında bu kelime geçmektedir. Günümüzde kullanılmamaktadır.

tabur → tabun: At sürüsü, yabancı atlar, step atları. Türkçeden Ukraynacaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 740). Günümüzde bu söz kalabalık, düzensiz, saldırgan insan grubu anlamında kullanılmaktadır.

E. Ticaret Kültür ve Sanat

akçe → akczan: Tüccarların taşıdığı madeni para, sadece Osmanlı tüccarlarının alış verişte kullandıkları para için eskiden kullanılmıştır.

arşın → arszyn: Eskiden, Rusya'da 71.12 - 81.50 cm arasında olan uzunluk ölçüsü birimi. Lehçede dirsekten parmak uçlarına kadar olan kısım ile ölçülen 50 cm (yarım metrelik) bir uzunluk için kullanılmış. Kaynaklarda kelimenin Türkçeden Rusçaya geçtiği oradan Lehçeye geldiği belirtilmektedir (SWO, s. 48). Günümüzde kullanılmamaktadır.

aşık → aszyk: Halk şairi anlamında sadece oryantalistler kullanmaktadırlar.

bakkaliye → bakalie: Kuruyemişler. Türkçeye Arapçadan geldiği Türkçeden de Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 64). Günümüzde de kullanılmaktadır.

baksak → baskak: Eskiden Tatar ve Moğol hanlıklarında alınan bir vergi. Lehçeye Ukraynacadan, Ukraynacaya da Türkçeden geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 71). Günümüzde kullanılmamaktadır.

batman → bezmian: Türklerin, on kilo karşılığı kullandıkları bir kelime olarak verilmektedir. Lehçede de aynı anlamda kullanılmıştır. Halbuki **Türkçe Sözlük**'te "miktarı bölgelere ve tartılacak şeylere göre değişen eski bir ağırlık ölçüsü" (s. 131) olarak kesin bir sayı verilmemektedir. Kaynaklarda bu kelimenin Ukraynacaya Türkçeden gelmiş oradan da Lehçeye geçmiş olabileceği belirtilmektedir (SWO, s. 71). Günümüzde kullanılmamaktadır.

bedesten → bezystan: Değişik malların satıldığı fuar yeri olarak kullanılmıştır.

iblis → ıhlis: Romantizm dönemi (1818-1863) Polonya edebiyatında kullanılmıştır.

kaleta? → kaletnik: Sadece deriden yapılan torba, çantalar yapan usta, saraciye. Yaygın olmamakla birlikte hâlâ kullanılmaktadır.

katla? → kaleta: Eskiden kemerlere takılan, bozuk para ve ufak tefek eşyalar taşımaya yarayan deri kese, küçük torba. Günümüzde de kullanılmaktadır.

kese → kiesa: Para kesesi. Bu kelimenin Farsçadan Türkçeye geçtiği belirtilmemektedir. "Schowaj dokiesy/hemen keseye koy" anlamında hâlâ kullanılıyor.

F. Yiyecek ve İçecekler

baklava → bakława: Türkçedeki anlamıyla kullanılmaktadır.

balık → bałyk: 1. Eski Lehçede yengeç. 2. Eskiden ava giden köpekleri korumak için karınlarının altına bağlanan kuşak. Günümüzde kullanılmamaktadır.

döner → doner: Avrupa dillerinin çoğunda olan döner kelimesi Lehçede de Türkçe söylenişine çok yakın bir şekilde kullanılmaktadır.

havyar → kawior: Türkçedeki anlamıyla hâlâ kullanılmaktadır.

helva → chałwa: Güzel kokulu, lezzetli tatlı. Hâlâ kullanılmaktadır.

kahve → kawa: Dünyanın pek çok dilinde kullanılan universal bir kelimedir. Türkçe sözlükte bu kelimenin Arapçadan Türkçeye geldiği belirtilmektedir (TS, s. 622). Ama Lehçe sözlüklerde bu kayıt yoktur ve kelime Türkçe kökenli olarak geçmektedir (SWO, s. 349). Hâlâ kullanılıyor.

kavun → kawon: Eskiden kullanılmış, günümüzde kullanılmamaktadır.

kaymak → kajmak: Türkçedeki anlamıyla hâlâ kullanılan bu kelime, Rusçadan Lehçeye, Rusçaya da Türkçeden geçmiştir (SWO, s. 330).

kebab → kebab: Bu kelime dünyanın pek çok dilinde kebab olarak kullanılmaktadır. Arapça kökenli olan kelimenin Polonya kaynaklarında Türkçeden geldiği yazılmaktadır. Arapların bile Avrupa'da lokantalarına "Türk kebabı" yazmaları kelimenin Türk mutfağı sayesinde yayıldığını göstermektedir.

koçan → kaczan: 1. Dolma, 2. Mısır koçanı. Kaynaklarda bu kelimenin Türkçeden Rusçaya ve Ukraynacaya oradan da Lehçeye geçtiği belirtilmektedir (SWO, s. 329). Kelime, Ukraynacada kullanıldığı gibi günümüz Lehçesinde de kullanılmaktadır.

köfte → kofte: Eski Lehçe'de halk dilinde kullanılmıştır. Günümüzde Asya kıtası mutfağını sunan lokantaların menüsünde köfte yer almaktadır. **Türkçe Sözlük**'te bu kelimenin Farsçadan Türkçeye geldiği kaydedilmektedir (s.742). Ancak, Waclaw Przemysław Turek'e göre bu kelime Lehçeye doğrudan doğruya Arapçadan gelmiştir. (**Słownik Zapozyczeń Pochodzenia Arabskiego w Polsce / Arapçadan Lehçeye Ödünç Gelen Kelimeler**, s. 75). Arap dili uzmanı olan W. P. Turek Lehçe'de bulunan Arapça kökenli pek çok kelimenin, doğrudan doğruya Arap lehçelerinden geldiğini savunmaktadır. Bu görüş matematik kavramları için geçerlidir. Ancak diğer alanlar için doğru değildir. Çünkü Türkçe kelimelerle beraber pek çok Arapça ve Farsça kelime Osmanlı ve diğer Türk boyları tarafından Lehçeye taşınmıştır. Bunu Lehlerin, Osmanlılarla komşu olmalarının yanında Tatar ve Karaimlerle asırlardır aynı topraklarda yaşıyor olmalarına dayandırarak söylemekteyiz. Ayrıca Polonezköy'de yaşayan Polonyalıların; giyim kuşam ve yeme içme tarzlarının Polonya'da bulunan yakınlarını etkilediklerini unutmamak gerekir. W.P. Turek bunları dikkate almadığı için yanılmıştır.

mangal → mangał: Türkçedeki anlamıyla eski Lehçede kullanılmıştır. Günümüzde de kullanılmakla beraber, grill kelimesi daha yaygındır. Polonya köylüleri hâlâ mangal kullandıkları gibi, ayrıca kömürlerin üzerine mangal yazmaktadır. Lehçe sözlüklerde kelimenin Arapça kökenli olduğu belirtilmemiştir (SWO, s. 450).

şerbet → sorbet: Soğuk, şekerli içecek. Bazen alkollü olduğu da belirtilmektedir. Kelimenin Arapça kökenli olduğu Lehçeye Türkçeden geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 693). Hâlâ kullanılmaktadır.

şişlik → szaszłyk: Slav ve Balkanlardaki başka dillerde bulunan bu kelimenin Türkçeden Rusçaya oradan da Lehçeye geldiği belirtilmektedir (SWO, s.728). Hâlâ kullanılmaktadır.

tatlı → tatła: Doğu tatlıları. Günümüzde kullanılmamaktadır.

tütün → tytoń: 1. Tütün 2. Tütün üretimi. Günümüzde de kullanılmaktadır.

yoğurt → jogurt: Dünyadaki pek çok dilde olduğu gibi Lehçede de Türkçe yoğurt kelimesi vardır ve hâlâ kullanılmaktadır.

G. Giyim Kuşam

altınbez → altembas: İpekten yapılmış altın renginde parlak bez. Günümüzde dokumalar için kullanılmaktadır.

başlık → baszłyk: Kalın kumaştan yapılan başı ve boğazı soğuktan koruyan başlık. Eski Rusçada da kullanıldığı belirtilmektedir.

başmak → baczmagi: 17. Yüzyılda Polonya’da çok yaygın olarak kullanılan, Osmanlı modası giysilerden, uzun, boğazlı diz altına kadar çıkan deri çizme. Günümüzde de kullanılmaktadır.

cepken → czekman: 1. 18. yüzyılda erkeklerin giydiği uzun kollu elbise. **Türkçe Sözlük**’te “kolları yırtmaçlı ve uzun, harçla işlenmiş bir tür kısa, yakasız üst giysi” şeklinde ve Lehçedeki kullanımından farklı tanımlanmaktadır. 2. Yakın doğuda erkeklerin, uzun iç giysileri. Günümüzde kullanılmamaktadır.

çarşaf → czarczaf: Müslüman kadınların geleneksel olarak, başlarını, yüzlerini örttükleri giysi. Kelimenin Farsçadan Türkçeye, Türkçeden de Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s.130). Örtünen kadınlar için hâlâ kullanılmaktadır.

çizme → cizmy: Yumuşak, ince, renkli deriden dizlere kadar çıkan boğazlı ayakkabı. 12. veya 15. yüzyılda Macarca yoluyla Lehçeye geçmiş, dağlarda yaşayan Polonyalıların kullandığı Türkçe kökenli en eski kelimedir (SWO, s. 119). Sadece kadınların giydiği ayakkabılara çizme denilmiştir. Edebiyat dilinde hâlâ kullanılmaktadır.

çuha → czucha: Yünlü, bol işlemeli; dağlı insanların giydiği palto. Bu kelimenin Farsça kökenli olduğu kaynaklarda belirtilmemektedir. Türkçe kökenli kelime gibi verilmektedir. Bugün bütün giysiler için “ciuchy” denilmektedir.

dimi → dymka: Pamuklu parlak kumaş. Kaynaklarda bu kelimenin Türkçeden Lehçeye geldiği belirtilmektedir. Yunanca bir kelime olduğu kaydedilmemektedir (SWO, s. 165) Günümüzde kullanılmamaktadır.

dolama → dolman: 1. Yeniçeri veya Tatar subayları giysisi. 2. Türklerde erkeklerin palto altına giydikleri kollu, uzun elbise. 3. Macarlarda askerlerin giydiği düz, kısa redingot. Kelimenin Türkçeden Macarcaya oradan da Lehçeye geçtiği belirtilmektedir (SWO, s. 156). Günümüzde kullanılmamaktadır.

ferace → ferezja: 1. Polonya’da XVI. ve XVII. yüzyılda erkekler tarafından giyilen beli kemerli uzun erkek pardesüleri. 2. Türkiye’de ise kadınlar tarafından kullanılan şık bir örtü anlamında, kelimenin Yunancadan Türkçeye Türkçeden de Lehçeye geçtiği belirtilmektedir (SWO, s.214). **Türkçe Sözlük**’te ise kelimenin Arapça kökenli olduğu kaydedilmektedir (TS, s. 402). Günümüzde kullanılmamaktadır.

fes → fez: Müslüman ülkelerde erkeklerin başlarına örttüğü yuvarlak başlık. Hâlâ kullanılıyor.

hataj → kitajka: Bir kumaş çeşidi olarak hâlâ kullanılmaktadır.

hilat → chafat: Türklerde padişah tarafından ödüllendirilen kimseye ve-

rilen onur nişanesi kaftan, elbise. Kelimenin Arapçadan Türkçeye, Türkçeden de Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 118). Lehçede çok sade ve basit erkek giysisi olarak günümüzde de kullanılmaktadır.

kaftan → kaftan: 1. Kalın kumaştan dikilmiş, geniş ve uzun elbise 2. Ortadoğuda halkın giydiği üstü geniş elbise (SWO, s.329) Günümüzde bebekler için bele kadar inen gömlek şeklindeki giysiye “kaftanik” denmektedir.

kefiye → kefia: Türklerin başlarına örttükleri renkli yazma. Günümüzde kullanılmamaktadır.

pabuç → bambosze veya papucie: Yünlü kumaşlardan yapılmış ev içinde giyilen terlik. Farsçadan Türkçeye gelen bu kelime Osmanlı Türkçesinden Lehçeye geçmiştir (SWO, s.67). Terlik ve çocuk ayakkabısı anlamında hâlâ kullanılmaktadır.

tiftik → dyftyk ya da dywdyk: 1. Kalın yünlü kumaş, 2. Atlara örtmek için örülmüş kalın, altın iplikli örtü. Günümüzde de kullanılmaktadır.

yaşmak → jazmak: Türk kadınlarının yüzlerini ve boğazlarını kapattıkları örtünme biçimi. Günümüzde kullanılmamaktadır.

H. Yer Adları Ev Eşyaları ve Diğer Araç Gereçler

araba → arba: Göçebe toplumlarda, Türkiye ve civar ülkelerde Kafkasya’da ve Ukrayna’da dört tekerli yük taşıma arabaları. Günümüzde kullanılmamaktadır.

cicim → dzidzim: Sadece halı ve kilim alanında yazılan eserlerde uzmanlık terimi olarak kullanılmaktadır.

çubuk → cybuch: 1. Nargile veya piponun ağızlık kısmını diğer bölümüyle birleştiren kısmı. 2. Cam ve kristal eşyaların içine hava üflenen ve şekil verilen çubuk. Günümüzde kullanılmamaktadır.

çardak → czerdak: Türkiye’de ve yakın doğuda evlerin önlerine yapılan çıkıntılı kısım. Kelimenin Türkçeden Rusçaya oradan Lehçeye geldiği kaydedilmektedir (SWO, s.130). Günümüzde kullanılmamaktadır.

daraban → taraban: Eskiden Türklerde askeri bandoda kullanılan büyük davul. Kelimenin Arapçadan Türkçeye geldiği belirtilmemiştir. Türkçe kökenli gösterilmiştir (SWO, s.745). Günümüzde kullanılmamaktadır.

divan → dywan: 1. Yerlere ve eski adıyla divanlara serilen kalın kumaş örtü, halı. 2. Türklerde eskiden en üst yönetim kurulu ve üst mahkeme. Arap, İran ve Türk edebiyatında bir şairin şiirlerinin toplandığı eser. Günümüzde bu kelime Lehçede, sadece yerlere serilen halı anlamında kullanılmaktadır.

gayda → gajda: Halk müziği enstrümanı. Lehçede de aynı anlamda kullanılmıştır. **Türkçe Sözlük**’te Bulgarca kökenli olduğu belirtilmektedir (TS, s. 426). Fakat Lehçeye Türkçeden geldiği kaydedilmektedir (SWO, s. 240). Günümüzde hem enstrüman anlamıyla hem de soyadı olarak kullanılmaktadır.

gidi→ gıdia: Türkçedeki anlamından tamamen farklı olarak; uzun, ince çelimsiz, hor kişi için kullanılmıştır. Ayrıca kaynaklarda Farsçadan Türkçeye geldiği kaydedilmektedir (SWO, s. 250) Günümüzde kullanılmamaktadır.

haramibaşı→ harambasza: Sırlarda saldırı yapan grubun komutanı anlamında eski Lehçede kullanılmıştır. Kelimenin Türkçeden Sırpçaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 268). Günümüzde kullanılmamaktadır.

harem→ harem: Müslüman ülkelerde evlerin sadece kadınlara ayrılmış bölümü. 2. Müslümanların eşlerini bıraktıkları yer. Arapça Türkçeye Türkçeden de Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 268). Günümüzde de kullanılmaktadır.

ibrik→ imbryk: Su kabı ve çaydanlık. Türkçeye Arapça geldiği Türkçeden Lehçeye geçtiği belirtilmektedir (SWO, s. 298). Günümüzde de kullanılmaktadır.

iğne→ igła: Türkçedeki anlamıyla hâlâ kullanılmaktadır.

kapçık→ kapciuch: Türkçedeki anlamından biraz farklı olarak tütün torbası anlamında kullanılmış. Günümüzde kullanılmamaktadır.

kayık→ kaik: Türklerin yumuşak ağaçlardan yaptıkları geniş uzun yanlardaki kürekler yardımıyla suda giden tekne. Günümüzde “kajak” şeklinde soyadı olarak kullanılmaktadır.

keçe→ keca: Keçe eskiden ince ve desenli duvar ve yer sergileri için kullanılmış. Günümüzde Almanca “filc” sözü keçe yerine kullanılmaktadır.

kışlak→ kyszłak: Türklerde Orta Asya’da ve diğer yerlerde halkın kışı geçirdiği köy. Günümüzde sadece Türkologlar kullanılmaktadır.

kilim→ kilim: Hem duvarlara asılan hem de yere serilen halı veya kilim. Bu kelimenin Türkçeye Farsçadan geldiği belirtilmemektedir. Türkçe kökenli kelime olarak gösterilmektedir (SWO, s. 352) Günümüzde de kullanılmaktadır.

konak→ konak: Türkiye’de ve Balkan ülkelerinde yönetim binası veya büyük ev, villa. Günümüzde yaşlılar kullanıyor.

kotar→ kotara: Çadır. Perde, kalın ve sağlam kumaş. Günümüzde kullanılmamaktadır.

lüle→ lulka: Eski dilde pipo. Sadece tütün içerken kullanılan ağızlık. Bu kelimenin de Türkçeye Farsçadan geldiği belirtilmemiştir. Türkçe kökenli kelime olarak gösterilmiştir (SWO, s. 438). Günümüzde kullanılmamaktadır.

mahrama→ makrama: Polonya’da 1970’li yıllarda çok moda olan ve kadınların manto üzerine örttükleri, duvarlara süs için asılan kalın iplerden örülen örtü. Günümüzde de kullanılmaktadır.

makat → makata: Divanların üzerine örtmek için yapılan örtüler. Kelime-
nin Türkçeye Arapçadan geldiği Lehçeye Türkçeden geçtiği kaydedilmektedir
(SWO, s.446) Bugünkü Lehçede kullanılmamaktadır.

matara? → bukta: Yolculuğa çıkarken, savaşa giderken içilecek suyun
taşıdığı kap. Deriden yapılmış, çuval şeklinde su matarası. Günümüzde as-
kerlik terimi olarak kullanılmaktadır.

meşdan → majdan: 1. Köylerde eskiden halkın toplandığı yer. 2. Orman-
da ağaçtan yapılmış kulübe. 3. Eski Lehçede avuç içi. 4. Yine eski Lehçede
geniş düz yer. Bugün Varşova'nın doğusunda yazın sivil havacılık uçuşlarının
yapıldığı geniş meydanı olan küçük bir kasabanın adı Majdan'dır. Polonyada
meydan adını taşıyan köy ve kasaba sayısı 146'dır. Bu kelime Türkçe Sözlük-
te Arapça kökenli olarak verildiği halde, Lehçe kaynaklarda Farsça kökenli ol-
duğu yazılmaktadır. (SWO, s. 444) Günümüzde insana ait eşyalar anlamında
da kullanılmaktadır. Meydan kelimesinin Lehçeye girişi ve bu kadar yaygın
olarak kullanılmasının asıl nedeni yazının girişinde değindiğimiz savaşın gü-
cünü ve etkisini göstermektedir.

mutkal? → metkal: Mobilyacılıkta kullanılan yünlü kalın bir çeşit kumaş.
Günümüzde de kullanılmaktadır.

sahan → sahan: Büyük mutfak tenceresi, bakırdan yapılmış kap. Kelime-
nin Arapçadan Türkçeye geldiği belirtilmemiştir. Türkçe kökenli bir kelime
olarak verilmektedir (SWO, s.662) Günümüzde köylerde kullanılmaktadır.

sepet → sepet: Eski Lehçede Türkçedeki anlamıyla kullanılmıştır.

tasma → taşma: Beş değişik anlamda ama en yaygın olarak Türkçedeki
bant karşılığı olarak günümüzde de kullanılmaktadır.

Topçukale → Topczykale: Polonyanın kuzey doğusunda bulunan Białyostok
vilayetine bağlı eski devirlerde çoğunlukla Tatarların yaşadığı bir köy adı.
Köy günümüzde de bu adı taşımaktadır.

tulumbaz? → tołumbas: Türklerde askerlikte kullanılan büyük savaş da-
vulu. Günümüzde kullanılmamaktadır.

yar → yar: Türkçedeki uçurum, vadi anlamında kullanılmaktadır.

yastık → jasiek → Türkçedeki anlamıyla günümüzde de kullanılmakta-
dır.

yurt → jurta: Anadolu ve Orta Asya Türklerinde, Moğollarda ve Güney
Sibirya kesiminde geyik derisinden yapılan çadırlara verilen ad. Günümüzde
kullanılmamaktadır.

yük → juk: Bagaj, yük, ağırlık. Günümüzde de kullanılmaktadır.

zil → zele: Türkçedeki anlamıyla müzik aleti olarak kullanılmaktadır.

zurna → surma: Eskiden Polonyada askeri bandoda kullanılan doğu çalgı-

sı. Türkçeye Farsçadan geldiği, Türkçeden Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s.714) Günümüzde kullanılmamaktadır.

I. Tıp Terimleri Bitki ve Hayvan Adları

badijan→ badian: (bot. *Illicium verum*): Çin’de ve Güney Malezya’da bulunan meyveli ve kokulu bir ağaç türü. Parfümeride kullanıldığı belirtilmektedir. Kelimenin Lehçeye ne zaman geldiği belli değildir. Günümüzde de kullanılmaktadır.

birkut→ birkut (zool. *Haliaeetus albicilla*): Sulara yaşayan daha çok balık avlayarak geçinen uzunluğu bir metre kanat açınca 2,5 m olan iri bir kuş. Asya’da ve Avrupa’da Polonya’nın da kuzeyinde göller bölgesinde görülen bir kuş türü.

boğa→ buhaj: Damızlık boğa. Kelimenin Türkçeden Ukraynacaya oradan da Lehçeye geldiği kaydedilmektedir (SWO, s. 96). Günümüzde de kullanılmaktadır.

karalık → karaluch: Hamamböceği. Kara sözünden gelmekte ve renk unsuru öne çıkarılmaktadır. Günümüz Lehçesinde de kullanılmaktadır.

kendir→ kendyr: Türkçedeki anlamıyla bir bitki adı olarak hâlâ kullanılmaktadır

komondor→ komondor: İlk olarak Macaristan’da yetişmiş kurt köpeği cinsi. Macarcaya Türkçeden geldiği ve oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 371). Hâlâ kullanılıyor.

kuyruk→ kurdiuk: Koyun ve kuyrukları yağlı diğer hayvanlar için kullanılmış. Türkçeden Rusçaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 409). Günümüzde kullanılmamaktadır.

porsuk→ borsuk: Melez, emiciler ailesinden bir hayvan. Günümüzde de kullanılmaktadır.

sazan→ sazan: Kara deniz, Hazar denizi ve Aral gölünde çok bulunan bir balık çeşidi. Kelimenin Türkçeden Rusçaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 668). Günümüzde sazan yerine karp kullanılmaktadır.

tabun→ terpuga- (zool. *Hexagrammos*): Okyanusta yaşayan bir balık. Kelimenin Türkçeden Rusçaya oradan da Lehçeye geldiği belirtilmektedir (SWO, s. 759). Günümüzde de kullanılmaktadır.

tarakan?→ karakon veya karaczany: Hamam böceği. Günümüzde de kullanılmaktadır.

temlik→ temblak: Kırık ve çıkıkların tutması için kullanılan tahtacık. Hâlâ kullanılmaktadır.

İ. Fiiller

başvurmak→ bisurmanın: Türkçedeki anlamı ile hiçbir alakası olmayan bir anlamda Tanrıya inanmayan kimseye demektir.

göçmek → koczować: Göçmek. Dağlarda yaşayan çadırlarda kalan, hayvancılıkla geçinen göçebeler. Bu fiilden türemiş koczowisko (göçebe yurdu), koczownictwo (göçebe topluluk), koczowniczy (göçebelik), koczownik (göçebe) şeklinde kullanımları vardır. Kelimenin Türkçeden Rusçaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 361). Günümüz Lehçesinde işlek bir fiil olup hâlâ kullanılmaktadır.

haydamak → hajdamak: 18. yüzyılda Ukraynalı köylülerin Polonyalı soylulara karşı giriştikleri ayaklanmalarda kullandıkları saldırı anlamında bir sözcük. Kelimenin hajda (hayda), hajdawery (haydaveri), Macarca ve Lehçede hajduk (hayduk) şeklinde kullanımları vardır. Kelimenin Türkçeden Ukraynaya oradan da Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir (SWO, s. 265). Günümüz Lehçesinde de kullanılmaktadır.

menzil almak → manzylować veya maszerować: Yürüyüş yapmak. Asker yürüyüşü. Hâlâ kullanılıyor.

11. Diğer Türk Lehçelerinden Lehçeye Geçen Kelimeler

Moğolların Avrupa'ya 12. yüzyılda yaptıkları akınlarda Moğol ordusunda bulunan Türk asıllı askerler tarafından taşınmış kelimelerle başlayan bu kol, Karaim ve Tatar Türkleri başta olmak üzere Kırgız, Türkmen, Kazak, Özbek ve diğer Türk boylarından gelen sözlerle devam eder. Tatar ve Karaimler asırlarca Slav toplumlarıyla içi içe yaşamış olmalarına rağmen Polonyalı Slavların diline fazla kelime satamamışlardır. Çünkü merkezi ve baskın Slav kültürü onlardan kültürel değerler ve kelimeler almak yerine onlara daha çok kelime satmış zamanla bu grupları kültür ve dilleriyle beraber tarih sayfalarındaki yerlerine göndermiştir. Bu yüzden günümüz Polonya'sında Karaimlerin sadece adı kaldığı gibi Polonya Tatarlarının büyük bir kısmı da Slavlaşmıştır.

ağamak → rumak: Tatar Türkçesinden gelen bu kelime, Türklerde savaş için saklanan ve eğitilen kabiliyetli at olarak günümüzde de kullanılmaktadır.

avul → auł: Tatar Türkçesinden Lehçeye geçmiştir. Kafkaslardaki dağlıların dilinde ve Kırım Tatarlarında veya Orta Asya'daki göçebe Türk kabilelerinde köy, kasaba demektir. Bu anlamıyla günümüzde de kullanılmaktadır.

bal → bałt: Büyük Tatar davulu. Tarihle ilgili bir kelime. Günümüzde kullanılmamaktadır.

barhan → barchan: Kırgız Türkçesinden Lehçeye geldiği kaydedilmektedir. Rüzgarın estiği yönü gösteren yarım ay şeklindeki alet. Günümüz Lehçesinde de kullanılmaktadır.

behintat → bachmat: Eskiden Tatatarların ve Polonyalıların tıknaz yapılı, uzun yola dayanıklı binek atlarına verdikleri ad. Günümüzde de kullanılmaktadır.

börek → borek: Polonya Tatarları ve Karaimleri tarafından Lehçeye taşınmış ve hâlâ kullanılmaktadır.

bulan → bułany: Hafif sarıya çalan renkte doru at. Bu kelime Lehçeye, Özbek Türkçesinden gelmiştir. Konuştuğum Türkologlardan Prof. Dr. Tade-

usz Majda'ya göre bulan Türkçeden Lehçeye geçen ilk kelimedir. Günümüzde de kullanılmaktadır.

bulavı → buława: 1. Eski Polonya'da Hetmanların kullandıkları taşlarla süslü mareşallik sembolü topuz. 2. Türk-Tatar silahı. Kaynaklarda bu kelimenin Türkçeden gelmiş olabileceği kaydedilmektedir. (SWO, s. 97). Günümüzde kullanılmamaktadır.

çamak → czumak: Tatar Türkçesinden Ukraynacaya oradan da Lehçeye geçmiştir. Eskiden Ukrayna'da köyden köye eşya, yük tuz ve diğer ihtiyaçları öküz arabasıyla taşıyan kimse olarak verilmektedir. Bugünkü Lehçede kullanılmamaktadır.

çapul → czambuł: Silahlı Tatar askerleri grubu. Tarihi romanlarda ve edebiyat dilinde kullanılmıştır. Günümüzde de kullanılmaktadır.

çara → czara: Türkçe ve Moğolca bir kelime olarak gösterilmektedir. 1. Kısa, geniş, ayaklı bardak. İçki ve su dışında diğer içeceklerin sunulduğu bir kap. Günümüzde yaygın olmamakla birlikte bu anlamıyla kullanılmaktadır. 2. Üflemeli müzik aletlerinin en geniş kısmı. Ayrıca deyim olarak da insan hep mutlu olmaz anlamında kullanılmaktadır.

kalpak → kołpak: 15. yüzyılda Polonya'da çok popüler olan ve Tatarlar tarafından kullanılan silindir şeklindeki erkek şapkası. Günümüzde de kullanılmaktadır.

kaparı → kapkan: Tatar Türkçesinden Lehçeye geçtiği kaydedilmektedir. 1. Avcılıkta kurt, tilki gibi hayvanları avlamak için kurulan tuzak aleti. 2. Kurt ve tilki cinsi küçük bir hayvan. Günümüzde de kullanılmaktadır.

karakul → karakuł: Karagöl, Özbekistan'da bir şehir 1. Asya'da yaşayan çok yünlü koyun cinsi. 2. Bu koyun cinsinin kuzu derisi. Günümüzde de kullanılmaktadır.

karsak → korsak (zool. Vulpes corsacs) Kırgız Türkçesinden geçtiği kaydedilen kelime tilkigillerden bir hayvan olarak verilmekte, Asya ve Avrupa steplerinde yaşadığı, günümüzde korunmaya alındığı belirtilmektedir. Hâlâ kullanılmaktadır.

kımız → kumys: Bütün Türk lehçelerinde kullanılan kımız, Asya ve Avrupa'da Türklerin süttten yaptıkları içki olarak tanımlanmaktadır. Günümüz Lehçesinde de kullanılmaktadır.

koş → kosz: Kazak ve Tatarlarda askeri birlik. Günümüz Lehçesinde de kullanılmaktadır.

kulan → kułan (zool. Eguus hemionus): Tatar Türkçesinden geldiği belirtilen kelime, Orta Asya'da yaşayan memeli hayvan olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde de kullanılmaktadır.

kurgan → kurhan: Tatar Türkçesinden Lehçeye geçen bu kelime Ukrayna, Orta Avrupa ve İskandinavya'da kent anlamında kullanılmaktadır. Günümüz Lehçesinde de kullanılmaktadır.

suhak → suchak (zool. Saiga tatarica): Tatar Türkçesinden gelen bu keli-

me Orta Asya'da yaşayan, sarı, kırmızı renkte iri başlı güçlü bir hayvan olarak tanımlanmaktadır. Kelimenin Tatar Türkçesinden Ukraynacaya oradan da Lehçeye geldiği belirtilmektedir. (SWO, s. 711). Günümüzde kullanılmamaktadır.

şalvar → szarawary: Tatar Türkçesinden gelen bu kelime, Türkçedeki anlamıyla günümüzde de kullanılmaktadır.

tarpan → tarpan (zool. Eguus gmelini): Kırgız ve Tatar Türkçesinden gelen bu kelime yabani at anlamında eski dilde kullanılmıştır.

yağmurluk → jarmuŭka: Türkçedeki anlamıyla hiç ilgisi olmayan Yahudilerin başlarına koydukları yuvarlak küçük takke olarak günümüzde kırsal kesimde kullanılmaktadır.

yarlık → jarŭyk: Tatar Türkçesinden Lehçeye geçmiştir. Türk hükümdarlarının özellikle, Altınordu devletinde ve Kırım hanlığında fethedilmiş toprakların prensleri için emirler içeren padişah buyruğu. Günümüzde de bu anlamıyla tarihi metinlerde kullanılmaktadır. Bu kelime Tatar lehçesinden Polonya diline geçmiştir.

yiğit → dzygit: Genç, cesaretli delikanlı. Kelime, Kazak ve Kırgız Türkçesinden (çigit) Rusçaya oradan da Lehçeye geçmiştir. O yüzden Türk lehçelerindeki “çigit” şekliyle kullanılmıştır. Kafkasta gelen atlı. Ata binmede usta kişi. Eski metinlerinde ve konuşma dilinde çok geçer. Podlasie (Polonya'nın kuzeydoğusu) bölgesinde çok hızlı araba kullananlara da çigit denilmektedir. Günümüzde de kullanılmaktadır.

Görüldüğü gibi Lehçeye gelen kelimeler ya geldiği dildeki aslına yakın veya Lehçe söyleyişe uygun hale getirilerek ya da yeni bir kavram türetilerek karşılanmıştır. Her dil kendini yeniliyor. Nietzsche'nin ifadesiyle “derisini yenilemeyen yılan ölüdür”. O nedenle kendini yenilemeyen diller de ölmeye mahkumdur. Eski Lehçede çok olan Türkçe kökenli kelimeler günümüz Polonyacasında oldukça azdır. Bu da Türk kültürünün artık eskisi kadar güçlü olmamasından kaynaklanmaktadır. Osmanlı döneminde Türk medeniyeti kendine özgü yapısıyla ve gücüyle bütün dünyanın dikkatini çekmiş ve onu tanımak için doğulu ve batılılarda merak uyandırmıştır. Bugün biz de batılılaşarak kendi değerlerimizden uzaklaştığımız için artık, batılıları cezbeden ve bizi tanımaya zorlayan faktörler azalmıştır. Biz onlara benzeyince ve kendi değerlerimizi terk edince, hem kendi kültürümüz zayıfladı hem de bizi başkalarının tanıma istekleri ortadan kalkmaya başladı. Türkçede yabancı kelimeler her gün geçtikçe çoğalırken, kültürde de yabancılaşma arttı. Bir de mahalli kültürler Türkiye içinde merkezi kültür olmaya kalkışınca nereye varacağı belli olmayan bir Avrupalılaşma sevdası yüzünden Türk kültür ve medeniyeti zayıflatılmaya mahkum edilmiştir. Atatürk'ün milli kültür anlayışı bırakılarak ne olduğu tam olarak bilinmeyen ama dillerden düşürülmeyen bir hümanizm ve dünyalı olma aşkı ve heyecanı her yanı sarmıştır.

Çağdaş Lehçe de, Türkçe gibi daha çok batı Avrupa dillerinden kelimeler almakta ya da kendi bünyesinden kelimeler türetmektedir. Türkiyede dilin Türkçeleşmesinden ve kendini yenilemesinden rahatsız olanların başka dillerdeki bu gerçeği de görüp ona göre eleştiri yapmalarını hatırlatır, bu makaleyi hazırlarken bazı kelimeler üzerine konuşup tartıştığım Prof. Dr. Tadeusz Majda'ya ve Mgr. Dariusz Cichocki'ye teşekkür ederim.

BİBLİYOGRAFYA

- ABRAHAMOWICZ, Zygmunt, *Turkic Geographic Names Qaçı and Qaçı Sarayı in Crimea (Kırım'da Kaçı ve Kaçı Sarayı Türkçe Yer Adları)*, **Folia Orientalia**, Nr.6, 1965, s.244
- JANKOWSKI, Henryk, "Nazwy osobowe Tatarów litewsko-polskich (Litvanya-Polonya Tatarlarının Kişi Adları)", **Rocznik Tatarów Polskich**, Nr.4, 1997, s.59-90
- , "Tama and Tamaq in Crimean Place Name (Tama ve Tamaq Kırım'da Yer Adları)", **Folia Orientalia**, Nr. 33, 1997, s. 59-64
- , "On Polish Tatar Names *Mucha* and *Muchohon* (Polonya Tatarlarında Muha ve Muchohon Adları)", **Studia Turcologica Cracoviensia**, Nr. 5, 1998, s.135-140
- KOWALSKI, Tadeusz, "W sprawie metodologii badań zapożyczeń tureckich w językach słowiańskich (Türkçeden Slav Dillerine Geçen Kelimeler Üzerindeki Metodoloji Araştırmalarına Dair)", **Sbornik Praci I. Sjezda Slovanských Filologů v Praze 1929**, Praha, s. 554-546
- "Objaśnienie wyrazów tureckich (Türkçe Kelimelerin İzahı)", **Pamiętniki Janczara**, Nr. 63, Yayınlayan: Jan Łoś, Kraków 1912, s. 389-403
- "W sprawie zapożyczeń tureckich w języku polskim (Türkçeden Polonya Diline Girmiş Olan Kelimelere Dair)", **Symbolae Grammaticae in Honorem J. Rozwadowski**, 2, Kraków 1927, s. 347-353
- "Niec o wpływie turekim na język Polaków z Adampola (Polonezköy'de Yaşayan Polonyalıların Diline Türkçenin Etkisi)", **Rocznik Tatarski** Nr.1, Vilno, 1932, s. 21-33
- Leksykon Wiedzy O Turcji / Türkiye Bilimsel Leksikonu**, Dialog Yayınları, Varşova, 1993, 297 s.
- REYCHMAN, Jan, „W sprawie pochodzenia wyrazu czekan (‘Çekan’ Kelimesinin Menşesine Dair)”, **Język Polski**, Nr. 3, Krakov,1954, s. 220-222
- , „Polski (gwar.) pajtasz = węgierski. pajtas = turecki paytaş (Lehçede ‘pajtasz’, Macarcada ‘pajtas’, Türkçe’de ‘paytaş’)”, **Język Polski**, Nr. 5, Krakov, 1953, s. 407-408
- STACHOWSKI, Stanisław, „Źródła staropolskie do historii języka osmańsko-tureckiego (Eski Lehçe Kaynaklarda Tarihi Osmanlı Türkçesi)”, **Sprawozdania Komisji Językowej Nauk Orientalistycznych**, Nr. 19/I, 1971, s. 68-69
- , „Osmanich-türkische und tatarische Lehnwörter im Polnischen und ihre Bedeutung für die türkische Wortgeschichte, (Leh Dilinde Osmanlı Türkçesi ve Tatarca Alıntılarının Türkçe Söz Hazinesi Bakımından Önemi)“, B. Heinkle-Kellner, / M. Stachowski (Hrsg.), Laut- und wortgeschichte der Türkisprachen. Beiträge des Internationalen Symposiums, Berlin, 7. bis 10. Juli 1992, Wiesbaden 1995, s.155-171
- SŁUSZKIEWICZ, Eugeniusz, "Remarques sur la langue turque des Arméniens et sur les emprunts turcs de l'arménien (Ermeni Kıpçakçasına ve Ermeniceye Geçen Türk Kelimelerine Dair Dikkatler)", **Rocznik Orientalistyczny**, Nr.14, 1939, s. 136-154
- "Surma" w językiem Polski (Lehçede "surma" Kelimesi)", **Język Polski**, Nr. 26/3, Krakov, 1946, s.76
- "Dwa wyrazy pochodzenia wschodniego "ogier" i "pajuk" (Lehçede Şark Menşeli İki Kelime: "ogier" ve "payuk")", **Język Polski**, Nr. 34/3, Krakov, 1954, s. 225-227
- MAJDA, Tadeusz, "Leh Dilinde Proto-Bulgarca, Kıpçakça ve Osmanlıcadan Sözcük Alıntılarının Genel Bir Bakış", Dördüncü Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Çeşme /İzmir, 25-29 Eylül 2000

- TOKARSKÍ, Jan, **Słownik Wyrazów Obcych (Yabancı Kelimeler Sözlüğü)**, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Varşova, 1980, 830 s. (SWO)
- TUREK, Waclaw Przemysław, **Słownik Zapóżyceń Pochodzenia Arabskiego w Polszczyźnie / Arapçadan Lehçeye Ödünç Gelen Kelimeler**, Universitas, Krakov, 2001
- Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayını, 7. baskı, Ankara, 1983
- ZAJĄCZKOWSKI, Ananiasz, **Głosy tureckie w zabytkach staropolskich. I. Katechizacja turecka Jana Herbiniusa (Eski Polonya Edebiyatında Türkçe Kelimeler: I – Jan Herbinius’un Türkçe Din Kitabı)**, Wrocław, 1948
- “O potrzebie studiów turkologicznych dla historyka kultury i języka polskiego. Przyczynek do etymologicznego opracowania zapóżyceń tureckich w języku polskim (Polonya Kültür ve Dil Tarihçilerine Türkoloji Araştırmaları İçin Gerekli Bilgiler: Türkçeden Lehçeye Geçen Kelimelerin Etimolojisine Dair)”, **Jezyk Polski**, 19, Krakov, 1934, s. 33-38
- “O zapóżyceń w języku polskim. I. (Lehçede Şark Menşeli Kelimeler)”, **Jezyk Polski**, Krakov, 1936/1937, 1, s. 1-7
- “O zapóżyceń wschodnich w języku polskim. II. (Lehçede Şark Menşeli Kelimeler)”, **Jezyk Polski**, Krakov, 1937-38, 4, s. 33-39
- “Pierwsza próba opracowania języka tureckiego w literaturze staropolskiej (Eski Polonya Edebiyatında Türkçeye Ait İlk Deneme)”, **Sprawozdania Warszawskie**, 31, 1938, s. 51-56
- “Staropolska nazwa żyrafy ‘Sarnapa’ / Z badań nad zapóżyceńiami orientalnymi w języku polskim, (Eski Lehçede ‘zürefa’ Kelimesi)”, **JP**, 26, 1946, s. 19-22
- “Z dziejów zapóżyceń orientalnych w polszczyźnie. I. haracz. II. tapczan (Lehçede Şark Menşeli Kelimeler: I - Haraç, II - Tapçan)”, **Sprawozdania Komisji Językowej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego**, Nr. 3, 1949, s. 145-154
- “Staropolski talizman z historii zapóżyceń orientalnych (Eski Lehçede ‘tılsım’ Kelimesi)”, **Poradnik Językowy**, Nr. 5, Varşova, 1949, s. 1-6
- “O kilku terminach żeglarskich w piśmiennictwie polskim /od XVI w. (Eski Polonya Edebiyatında 16.Yüzyıldan İtibaren Denizcilikle İlgili Şark Menşeli Bazı Terimler)”, **Jezyk Polski**, Nr. 3, Krakov, 1950, s. 1-7